

e kerken zoo
Hierbij mag
jus inquisitio
staan uit het
letten, dat op
niet dankbaar

e zaak aange-
bofd te vragen
den. In groo-
veel, dat zich
niet zoo door
el is dan ook
reken kunnen
s gesteld, be-
niet strijd
eigenlijk niet
nieuw dogma
volstrekt niet
en een nieuw
de ambtsdra-
orden voorge-
en een beslis-
nieuw dogma
voorleggen
classes on-
in rechte toe-
dig oordeelen
classikale ver-
zicht te verge-
nad de beslis-
nvaarden, van
e examens de
erheid der be-

t men hier en
van Actie in
Reeds oer heb-
al Comité, of
uize: „herstel
d scheurmake-
nde, die men
e keeren
eden om den
t haar ijverig
onderzoek te

erslappig in-

getrouw blijft
e jaren, maar

van ouds af,
uwen.

aling bedwon-

naarde zij zich

er ons toe
les laids zijn
te rusten laat
hier is t

r zijn

den worden
den, maar die
daaraan ver

abus: ziet een
het aansteekt
ge haar plioht
meer bezorgd

HEPT

N.

op een effec-
verbonden, en
winst- of ver-
eel posten bij
ju, maar toch
zijn om koers-
genot.

isten bezwaat
e mate „koms-
hier ernstige
en.

vak zóó kent
een algemeen
toor mij reeds

Ter nadere
beeld geven:

Et. (een stuk.
Er komt een
waarvan een
ren had in-
t hij het stuk

verzoeken is.
loofd. Als dit
al heel wat
zóó dan iets

raag ver van
vermoed, niet
in de zaken
en heeft me

wel eens willen wijsmaken, dat heel wat zaken-
menschen het meer zijn in de eerste dan in de
laatste! — maar dat is ze allerminst voor iemand,
die heelemaal geen recht heeft zich beleedigd te
gevoelen door den twijfel van een ander, of hij
diens vak — in dit geval het financiersvak —
wel „zóó kent, dat hij er al de finesses van weet”.
Al de finesses! — Hier moet me de bekentenis
van 't hart, dat ik meer dan eens goede gelegenheid
had om de ervaring op te doen, dat ik vermoedelijk
nog niet aan de eerste finesses van vragers
vak toe kwam. Het was daarom iets als een op-
luchting voor me, te lezen, dat br. H. zich tevreden
stelt met een „algemeene beschouwing”.

Want dat „algemeene beschouwing” mag ik dan
stellig wel zóó verstaan, dat daarbij gedacht wordt
aan het aangeven van enkele beginselen, die, naar
Gods Woord, bij de beantwoording van vragen als
onze broeder er eens stelde, leiden moeten.

En daarmee vraagt hij niet méér van me, dan
hij van elk Dienaar des Woords vragen mag, en
dan elk Dienaar des Woords, die zich rekenschap
van zijn roeping gaf — van zijn roeping vooral
in onzen tijd — in staat is te geven.

„In staat is te geven”.

Dit wil ik, na de eerlijke bekentenis van m'n
vreemdelingschap in het financiersvak, en ik vroeg
er dadelijk maar bij — want ook daarmee krijgen
we hier te doen — in de handelswereld, graag met
eenige vrijmoedigheid en nadruk zeggen.

Ik móet dat wel doen tegenover de nog
grootere vrijmoedigheid, waarmee velen van onze
financierende en handeldrijvende broeders gewoon
zijn, ons Predikanten onder een goedig: „Och, kom,
Dominee, daar weten onze Predikanten immers niets
van af” op zij te zetten, zoodra ze maar iets
van kritiek op een of andere praktijk in hun bedrijf
in onze oogen lezen. „K Denk er niet aan iets af
te dingen op het betreffende recht van die op-
merking. „K Wil haar zelfs tegenover mezelf en velen
van mijn ambtsbroeders laten gelden als een vol-
komen rechtmatige aanklacht. Want ik ben er ten
volle van overtuigd, dat wij, Predikanten, over 't ge-
heel — en ik vrees, dat de gunstige uitzonderingen
niet zoo heel talrijk zijn — véél te ver af staan
van het dagelijksch leven en werken onzer gemeente-
leden, met al zijn zorgen en verzoeken; en zeker
veel te ver van de geld- en handelswereld, die
saam zoo zachtjesaan héél onze wereld in den
klem gaan krijgen; óók, dat het mee dáaraan
te wijten is, dat de kerk in 't gemeen, en dat
met name de bediening des Woords, al meer den
greep op het leven verliest; en dat het daarom
hoog tijd is, ons ernstig te beraden over de vraag,
wat we kunnen doen om 'dien ernstigen misstand
te verhelpen.

Maar dat alles maakt ons toch nog geen onmon-
digen ten opzichte van alle zedelijke vraagstukken,
die er op deze terreinen liggen en van alle zon-
dige gewoonten en gebruiken, die er bestaan.

Er zijn heel wat schuldige praktijken op finan-
ciel- en handelsterrein, die zelfs voor een Do-
minee geen geheim blijven; en er zijn óók voor
dit terrein in het Woord onzes Gods beginselen
gegeven, waarvoor zelfs een „zaken-man” zich niet
strafeloos blind en doof kan houden. We zijn
hier mei den vinger heel dicht bij een zeer kranke
plek van het maatschappelijk leven in 't gemeen
en ook van het maatschappelijk leven onder Chris-
tenen. En Dominee of geen Dominee, zakenman of
geen zakenman — we moeten allen gaan verstaan,
dat het hoog tijd is, om hier samen biddend te
vragen naar den wil onzes Gods, en daarvoor
zonder eenig voorbehoud te leeren luigen.

Wat was het ook weer, dat onze Heere Jezus
Christus zeide van 't zout der wereld, en van wat
er mee gebeuren zou als het smakeloos werd?...

In een volgend nummer hoop ik H's vraag,
naar m'n vermogen te beantwoorden.

V.

K. F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

„Inleiding tot de theoretische paedagogiek”.

Bij de redactie van ons blad is het de gewoonte,
dat ieder redacteur zijn eigen werk aankondigt.
Nu mijn „Inleiding tot de theoretische paedagogiek”
haar eersten stap in de wereld deed, en het eerste
stuk van het eerste deel verscheen, wil ik geen
uitzondering op dien regel maken.

Natuurlijk geef ik slechts een kort overzicht van
den inhoud.

Dat het de bedoeling is van het geheele, in drie
deelen te verschijnen, werk, een wetenschappelijke
inleiding te geven tot de paedagogiek, zegt reeds
de titel. Schrijver dezes is van oordeel, dat bouwen
in de eerste plaats beteekent fundamenteel leggen,
— en fundamenteel, die geleegd zijn, nog eens na-
proeven en na-keuren. Niet omdat we ons dan in
kritiek op anderen zouden verliezen, maar omdat
de éénheid van het geheel verzekerd zij. En opdat
we — waar hier een uiterst gevaarlijk terrein
wordt betreden — ook zekerheid hebben omtrent
de beginselen. Want juist bij de opvoedkunde komt
het alles op de beginselen aan.

Wanneer dan ook dit eerste stuk van het eerste
deel der „inleiding” de vraag behandelt „of de
paedagogiek een wetenschap is”, dan

vormt na de inleidende oriënteerende paragrafen,
het tweede hoofdstuk de hoofdmoot van den arbeid.
En dat wel om zeer begrijpelijke redenen.

Waar de schrijver uitgaat van het wetenschappe-
lijk werk van Dr A. Kuyper Sr. en diens op-
vatting omtrent „wetenschap” in groote trekken
weergeeft en overneemt, daar moest wel klare wijn
geschonken worden tegenover die richtingen, die
poneeren, dat we bij de geestelijke wetenschappen
zekerheid kunnen hebben en den weg kunnen vin-
den zonder anderen norm, dan onze eigen
geest. En waar het de wysgeer Diltthey was, die
meende te mogen zeggen, dat bij de geestelijke
wetenschappen een kunnen zonder andere normen
dan de menschelijke geest mogelijk was, daar moest
hij wel breed worden behandeld. Immers het gaat
er voor ons om, de stelling te handhaven, dat zo-
nder norm, zonder een Openbaring, om-
trent de geestelijke wetenschappen, nimmer ze-
kerheid, nimmer vastigheid, nimmer de waar-
heid kan worden verkregen. Dit te handhaven
is noodig ook tegenover allerlei ethiseerende en
moderniseerende richtingen in onzen tijd. Vandaar,
dat in dit eerste stuk onzer studie aan deze vraag
zoo veel aandacht werd gewijd. Nu hebben we aan
't begin, wil men, in den basis, eenige vaste
punten, waarheen we later in het werk telkens
weer kunnen verwijzen.

In het derde, vierde en vijfde hoofdstuk van
deze studie wordt dan nagegaan, of de paedagogiek
een wetenschap is, doordien eerst bepaald wordt,
welke eischen aan haar te stellen zijn (hfdst. 3)
en vervolgens ten dezen de inhoud (hfdst. 4) en
de vorm (hfdst. 5) van dit vak worden onderzocht.

In het zesde hoofdstuk wordt gehandeld over
de plaats van dit vak in de encyclopaedie der weten-
schappen, terwijl in het zevende hoofdstuk de
geldigheid van onze paedagogiek, als een paed-
agogiek uit en naar het Woord Gods wordt be-
sproken.

In dit hoofdstuk meende ik gelegenheid te vinden,
om aan te geven, hoe juist de lijnen door Kuy-
per, J. Woltjer en anderen werden getrokken.

Lijnen, die óók aan de paedagogiek de richting
zullen moeten wijzen voor de toekomst.

We hopen met ons werk ons onderwijs, en daarin
de zaak Gods te dienen.

De uitgever wande een groot risico. Hij kweet
zich, wat de uitvoering van het werk betreft, o.i.
uittienend van zijn taak. Hij stelde gemakkelijke
betaal-condities. Het tweede stuk van het eerste
deel komt D.V. nog dit jaar.

Meer kan ik van dit werk niet zeggen.

God zegene het.

J. W.

Gereformeerd Schoolverband.

Woensdag 12 Mei werd te Utrecht de Jaarverga-
dering van „Gereformeerd Schoolverband” gehou-
den. Het blijkt telkens weer, dat er „leven” in het
„Verband” zit.

Wie het jaarverslag leest, wordt daarvan wel
overtuigd.

Omtrent de uitgave van een eigen blad luidt het
aldus:

De poging van de C. v. E., ondernomen onder
aandring van het Gewest Friesland, om het maande-
lijksch Orgaan te vervangen door een weekblad, aan
welk pogen de Algemeene Vergadering haar goed-
keuring hechtte, is gelukkig geslaagd. De Commissie
vond de firma Jan Haan bereid om als uitgever op
te treden; de heeren Dr Hoekstra, Wirtz en Van der
Waal werden aangewezen voor de redactie, de laat-
ste als eindredacteur, en een achttare staf van mede-
werkers werd genegen gevonden om aan het blad
te arbeiden. Zoo kon, nadat het Orgaan van Jan.
1912 af tot Sept. 1925, in de laatste twee jaren
met uitzondering van de maanden Juli en Augustus,
regelmatig verschenen was, op 1 October het week-
blad „De Gereformeerde School” zijn loop beginnen.
Zoodat ter Algemeene Vergadering werd medegedeeld,
wordt de kas ontlast van de kosten van het Orgaan,
maar is het Verband bij contract gehouden den Uit-
gever een deel zijner kosten te restitueeren, zolang
het getal abonneementen beneden 2000 blijft. Het ver-
diend dus uit financieel oogpunt aanbeveling, dat de
scholen zooveel mogelijk propaganda voeren voor het
blad. En we meenen daartoe te mogen aansporen, niet
alleen om geldelijke redenen, maar ook om daardoor
de beginselen van de Gereformeerde opvoeding in
huis en school krachtig te bevorderen.

Omtrent de „aangesloten scholen” lezen we het
volgende:

Het vorig jaarverslag vermeldde het getal 337 voor
de aangesloten scholen. Het lidmaatschap werd op-
gezegd door Driewegen, Halfweg, Hommerts, en Wes-
ternieland. Tot het Verband traden toe de Dr J. C.
de Moorschool te Amsterdam, de scholen te Barne-
veld, Diemen, Harkstede, dat zich een oogenblikke
ontrokken had, en Ommen, terwijl twee aangesloten
schoolverenigingen te Amsterdam en één te Rotter-
dam een nieuwe school openden (hoofden respectie-
velijk H. Schreurs, C. de Koning en C. Esser), zoodat
het getal aangesloten scholen op heden 341 bedraagt.
Ze tellen gezamenlijk 1590 onderwijzers(essen) en
50242 leerlingen.

Wat betreft een „leerstool in de Paedagogiek”
deelt het verslag dit mede:

De correspondentie met Directeuren der Vrije Uni-
versiteit over een contract inzake den leerstoel in de
Paedagogiek leidde tot overeenstemming, zoodat zulk
een contract geteekend is. Wij zien nu de benoeming

van een buitengewoon hoogleraar tegemoet uit de
voordracht, die de Commissie daartoe aanbodt. De
benoemde zal dan tevens optreden als adviseur van
G.S.V. Er zal nu door de C. v. E. een instructie voor
den adviseur moeten worden ontworpen. Aan de Unie
Een School met den Bijbel is om steun uit het leer-
stoelfonds gevraagd.

En van harte sluit ons blad zich aan bij de woor-
den, waarmee de secretaris, de heer J. v. d.
Waal, het verslag eindigt:

Velerwegen wordt er een zoeken geconstateerd naar
nieuwe banen voor opvoeding en onderwijs. Dat het
hen, die wenschen te blijven voortbouwen op de
grondslagen, welke de Heilige Schrift naar Gerefor-
meerde opvatting daarvoor aanwijst, aanvure om hun
houwwerk steeds hechter te maken, om theorie en
praktijk steeds meer door dat Woord te laten beheer-
schen; zoo ook het oude in zekeren zin steeds ver-
nieuwend.

Moge de zich gedurig meer uithreidende arbeid van
het Gereformeerd Schoolverband in dezen nieuwen
jaarkring onder 's Heeren zegen daartoe krachtig mede-
werken.

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

De oorzaken van de psycho-pathologische verschijnselen in de moderne romanliteratuur.

IV. (Slot.)

Zagen we in het vorige artikel, hoe het gemis
aan eenig leidend literair beginsel mede oorzaak
is van de psycho-pathologische verschijnselen in
de moderne romanliteratuur, thans hebben we aan
te toonen, hoe ook de beginselloosheid in religieus
opzicht haar zeer schadelijken invloed heeft doen
gelden.

In een der eerste artikelen over dit onderwerp
hebben we gewezen op de bewerking van roman-
gegevens, die liggen op religieus terrein. We hebben
daar aangetoond (zie het no. van 22 Jan. j.l.)
hoe deze gegevens buitengewoon veelvuldig zijn
en in verreweg de meeste gevallen of de absoluut
individuele omzetting van fundamentele waarden,
of de door sterk tendenzieuse invloeden beheerschte
vervorming van bestaande opvattingen zijn. De uit-
voering bespreking van deze pathologische, wijl van
het normale afwijkende, verschijnselen was gedeel-
telijk ook een verklaring van die verschijnselen,
maar de samenvatting van al deze verschillende
elementen komt eerst in het onderhavige verband
aan de orde. Teruggebracht tot hun oorsprong zijn
n.l. al deze zonderlinge effecten te verklaren uit
de beginselloosheid der moderne literatuur.

Het is zeer merkwaardig te zien, hoezeer de
nieuwere productie gespeend is aan alle werkelijke
religie. (Wel is er, gelijk we aantoonen, „religio-
siteit”, zelfs veelvuldig, maar die staat ver af van
echten godsdienst). Al aanstonds is dit karakteris-
tiek voor de nieuwere strooming, voor wat we dus
noemen de eigenlijke Tachtigersbeweging. Begin-
selloosheid in religieus opzicht is een der door-
gaande kenmerken van geheel de latere kunst.

Gedeeltelijk is hiervoor een historische verkla-
ring te geven. De Tachtigers-beweging droeg immers
een reactionair karakter, was bepaaldelijk ook een
zich verzetten van de jongeren tegen den predikan-
teninvloed der veertiger-jaren en het sterk-belijden-
de der voorafgaande periode. Men vindt daarvan
overal de bewijzen in het werk der jongeren van
1880. We herinneren alleen maar aan de bekende
„Grassprietjes” van Cornelis Paradis (= Van
Eeden). Deze dikwijls onmiskenbaar geestige, maar
onzegbaar felle parodie op de literaire kunst van
een vorig geslacht, is in dit opzicht al zeer bewijs-
krachtig. Er zat in deze vijandschap ook wel een
element van bravoure (Van Eeden heeft dit immers
zelf erkend, toen hij bij het Ten-Kate-jubileum in
1919 over z'n „Grassprietjes” schreef), maar 't was
toch niet alleen „durf”, die tot zulke uitingen voer-
de. Ze waren voor een belangrijk deel ook de
consequentie van de a-religieuze opvattingen dezer
jongeren. Huldigend de theorie: de kunst om de
kunst, verbanden zij iedere godsdienstige gedachte
van het terrein der literatuur als onverenigbaar
met waarachtige kunst-schoonheid. Zij waren van
oordeel, dat aan de kunst alleen schoonheid mag
worden gevraagd en afspiegeling van scheppings-
vreugde en het eenige, dat, naar hun inzicht, de
kunst geven kon, was het hervoelen van de ver-
rukking, die de schepper van het kunstwerk had
gehad.

Nu ligt het buiten 't verband van dit artikel
op deze opvatting nader in te gaan. Voor ons is
momenteel alleen van belang het feit, dat deze
theorie volkomen verwerpelijk is, omdat in gansch
de schepping niets om zich-zelfs wille, zonder
eenige bijgedachte, bestaat, maar alles moet dienst-
baar zijn aan de verheerlijking van Gods eer. Maar
bovendien, de objectiviteit, die hier schijnt te spre-
ken, inzooverre alleen de schoonheid van het er-
kennings- en herscheppingsvermogen wordt aan-
vaard, is in werkelijkheid niets dan een vernis,
dat maar heel dun een volstrekte subjectiviteit
overdekt. Want ook hier deed de individualiteit
van den kunstenaar zich gelden en bij de dikwijls
vijandige gezindheid tegen allen godsdienst, werd
als vanzelf het a-religieuze tot het anti-religieuze.
De beginselloosheid, die in de theorie „de kunst